

AURORA PEȚAN, *Sarmizegetusa Regia. I. Redescoperirea cetății*, Editura Dacica, Alun, 2018, ISBN 978-606-8538-00-6, 600 p., 33 pl.

Participantă la numeroase conferințe naționale și internaționale, autoarea a mai multe studii științifice primite cu interes de către specialiști, Aurora Pețan a devenit în ultimii ani o voce recunoscută în problema cetăților dacice din Munții Șureanului. Lucrarea pe care o prezentăm în aceste rânduri reprezintă varianta extinsă a tezei de doctorat în arheologie susținută de autoarea în anul 2017 în cadrul Institutului de Arheologie din Iași al Academiei Române, sub îndrumarea doamnei dr. Cornelia Magda Lazarovici.

Volumul debutează cu un *Cuvânt Înainte* (p. 11-16). Aici, autoarea ne prezintă motivele alegerii temei, între care se remarcă interesul personal pentru subiect dar și lipsa unor studii dedicate. După o scurtă *Introducere* (p. 17-20) urmează *Scopul, metodele și limitele* demersului (p. 21-26). Autoarea prezintă obiectivul principal al lucrării – de a sistematiza și valorifica rezultatele cercetărilor efectuate la Sarmizegetusa Regia între anii 1803-1918 – dar și limitările acestuia, datorate în cea mai mare parte accesului limitat la anumite categorii de documente.

După un succint cadru geografic (p. 27-30), urmează o trecere în revistă a istoriografiei subiectului fiind prezentate principalele contribuții. Autoarea punctează activitatea unor istorici precum Finály Gabor, Alexandru Ferenczi, Sigismund Jakó sau mai aproape de noi, Doina Benea care de-a lungul timpului au tratat, direct sau indirect, chestiunea cercetărilor austriece din capitala Daciei preromane.

Prima parte a volumului este dedicată istoricului cercetărilor de la Sarmizegetusa Regia și analizei fondului documentar existent. Sunt prezentate celebrele tezaure găsite în secolele XV-XVI, ca de altfel și descoperirile de la

finalul secolului XVIII și începutul veacului următor. Acestea din urmă au declanșat o adevărată goană după aur între localnici, goană care a atras în cele din urmă intervenția directă a autorităților austriece.

Săpăturile organizate de fiscul austriac între anii 1803-1804 beneficiază de ample discuții (p. 84-136), ele reprezentând de altfel și primele intervenții de anvergură asupra Sarmizegetusei. Pe baza analizei rapoartelor publicate de către S. Jakó dar și a altor categorii de documente sunt evidențiate aspecte ce țin de organizarea săpăturilor, metodologia de lucru, descoperiri. Autoarea apreciază că șantierul de la Grădiștea Muncelului a fost la vremea respectivă „*unul dintre cele mai mari proiecte publice europene de cercetare a unui sit*” (p. 136), concluzie cu care suntem și noi de acord. Este adevărat că aceste săpături nu au reprezentat o acțiune de cercetare propriu-zisă fiind mâinate în primul rând de interese pecuniare, dar așa cum subliniază autoarea, ele trebuie judecate și apreciate în contextul lor istoric.

După închiderea șantierului, considerat nerentabil de către oficialii vremii, ruinele Sarmizegetusei regale vor intra, sporadic, în atenția unor istorici ai secolului XIX precum M. Ackner, J. F. Neigebaur, C. Goos și alții. Această perioadă ce se întinde până în ultimele decenii ale secolului XIX a fost denumită de autoarea drept perioada anticarilor (p. 137-171). Ulterior, până la primul război mondial, zona cetăților dacice va beneficia de vizite și investigații din partea unor cercetători de seamă din cadrul monarhiei austro-ungare, precum Friedrich și Heinrich Müller, Téglás Gábor, Téglás István, Finály Gábor și alții, rapoartele, notele și însemnările lor aducând în discuție informații valoroase despre starea monumentelor la acea vreme. Debutul cercetărilor arheologice sistematice are loc abia după Marea Unire, în anul 1921, sub conducerea profesorului D. M. Teodorescu, ele continuând cu foarte mici întreruperi până în ziua de azi.

Apreciem această parte a lucrării ca fiind foarte bine realizată, autoarea reușind să prezinte într-o manieră sistematică istoricul cercetărilor de la Sarmizegetusa Regia, începând cu primele descoperiri de tezaure din perioada Renașterii până în anul 1921.

Partea a II-a a lucrării este dedicată rezultatelor cercetării. Sunt prezentate obiectivele cercetate (p. 205-293), dar și artefactele pomenite în documentele consultate (p. 294-403). Pe baza analizei atente a acestor surse, autoarea aduce în discuție informații ce pot fi de folos pentru reconstituirea planimetriei și funcționalității unor monumente mai puțin cunoscute din cadrul Sarmizegetusei (turnul pentagonal, așa-zisa „baie romană”, etc). Acolo unde s-a putut, datele din arhive au fost coroborate cu rezultatele obținute ca urmare a cercetărilor moderne dar și cu observațiile proprii ale autoarei care se dovedește a fi o foarte bună cunoscătoare a realităților arheologice din zonă. Foarte utile sunt și

observațiile privind fragmentele ceramice cu inscripția Decebalus per Scorilo, inscripția „cu arme”, vasele de andezit, aducându-se astfel completări necesare celor cunoscute din literatura de specialitate a ultimelor decenii. Autoarea manifestă în general multă prudență, fără a se arunca în ipoteze și interpretări insuficient argumentate.

Cea de-a treia parte a lucrării este intitulată *Povestea. De la Sarmizegetusa Regia la Grădiștea Muncelului și înapoi*. Sunt discutate diverse aspecte precum legendele locului, maniera în care descoperirile de la Grădiștea Muncelului au fost receptate pe parcursul veacului al XIX-lea, dar și contextul politic și cultural al vremii. Ecoul slab al descoperirilor de la Grădiștea Muncelului între istoricii români ai vremii, este explicat de autoare prin interesul aproape exclusiv al acestora pentru moștenirea romană și demonstrarea continuității.

Diferit de ceea ce încearcă să ne sugereze autoarea în încheierea lucrării (p. 491), noi înclinăm să credem că tocmai dezinteresul fiscalului austriac pentru continuarea săpăturilor ca de altfel și accesul dificil în zonă au reprezentat factorii care *au salvat* pentru generațiile viitoare ruinele Sarmizegetusei Regia. Continuarea acestor săpături, chiar de ar fi fost făcută în spiritul celor mai bune intenții, ar fi dus cu siguranță la deranjamente majore asupra unor întinse sectoare ale stațiunii, cu efecte greu de anticipat asupra stratigrafiei generale și a monumentelor. Arheologia ca știință se afla atunci la începuturile ei... A fost o șansă pentru cercetarea românească de a se găsi, în anul 1921, în fața unui ansamblu relativ bine păstrat, în multe locuri aproape neatins de intervenții moderne. Maniera în care această oportunitate a fost valorificată, reprezintă, desigur, o cu totul altă chestiune la care ar merita, probabil, să reflectăm...

Lucrarea se încheie cu un rezumat consistent în limba engleză (p. 497-545), urmat de mai multe Anexe (p. 577 – 598). Acestea cuprind o listă a documentelor de arhivă publicate de către S. Jakó, o listă a reperelor cronologice, un foarte util indice de persoane urmat de lista planșelor. Ar fi fost foarte util și un catalog sau o bază de date cu toate documentele de arhivă consultate și traducerile lor, dar acest lucru ar fi necesitat un efort și un spațiu mult prea mare.

Așa cum am arătat, demersul este structurat într-o manieră logică și coerentă, discursul autoarei fiind foarte ușor de urmărit. Nu putem să nu remarcăm limbajul elegant, plăcut, lipsit de prețiozități inutile, care face ca lucrarea să fie ușor de lecturat chiar și de către un nespecialist. Nu lipsesc nici unele pasaje cu reale valențe literare, prezente mai ales în partea a treia a lucrării.

Calitatea grafică a ilustrațiilor și a planșelor este în general bună. Apreciem că ar fi fost necesară totuși și o hartă extinsă, actualizată a Sarmizegetusei Regia pe care să fie marcate toate descoperirile și monumentele despre care se face vorbire.

Bibliografia utilizată este consistentă, autoarea parcurgând practic aproape tot ce s-a scris despre capitala Daciei preromane. Merită remarcate eforturile deosebite pentru traducerea și interpretarea unor documente de arhivă în limbile germană și maghiară. Față de unele puncte de vedere exprimate în literatura de specialitate mai veche sau mai nouă autoarea manifestă spirit critic, dar acesta este exprimat într-un limbaj moderat, academic, elegant.

Lucrarea reușește să recupereze și să valorifice într-un mod fericit date, informații și mărturii vizând începutul cercetărilor din cea mai reprezentativă stațiune arheologică a țării – Sarmizegetusa Regia. Departe de a fi doar un simplu exercițiu istoriografic, prin trimiterile și completările oferite, prezentul demers poate fi considerat și un binevenit instrument de lucru pentru toți cei interesați de istoria și monumentele capitalei vechii Dacii.

Apreciem că ne aflăm în fața unei lucrări de referință în chestiunea cetăților dacice din Munții Șureanului. Din acest motiv o recomandăm cu căldură tuturor celor interesați, specialiști și pasionați deopotrivă.

ALEXANDRU BERZOVAN